OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Lausunto
9.6.2026
OPH-4404-2026

Kaisa Iso-Sipilä
kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi
Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto

Asiantuntijapyyntö K 3/2026 vp Hallituksen vuosikertomus 2025

Asiantuntijalausunto_ K 32026 vp_Lukutaito-ohjelman toiminta sekä kansallisen lukutaitostrategian toimeenpano 2022-2026 ja kehittämissuunnat 2027-2030.docx

Lukutaito-ohjelman toiminta sekä kansallisen lukutaitostrategian toimeenpano 2022–2026 ja kehittämissuunnat 2027–2030

Lukutaito on keskeinen yksilön, koulutusjärjestelmän ja yhteiskunnan toimivuuden perusta. Se ei rajoitu tekniseen lukemiseen, vaan sisältää tekstien ymmärtämisen, tulkinnan, kriittisen arvioinnin sekä kyvyn toimia erilaisissa viestinnällisissä ja digitaalisissa ympäristöissä. Lukutaito kytkeytyy suoraan koulutuspolkujen sujuvuuteen, työllistymiseen, osallisuuteen ja demokraattiseen osallistumiseen.

Suomessa lukutaidon kehityksessä on viime vuosina havaittu samanaikaisesti keskimääräisen osaamistason laskua ja osaamisen eriytymistä. Erityisen huolestuttavaa on heikosti lukevien osuuden kasvu sekä lukutaidon vahvistunut yhteys sosioekonomiseen taustaan. Tämä kehitys asettaa haasteita koulutusjärjestelmän tasa-arvolle ja yhteiskunnan eheydelle.

Kansallinen lukutaitostrategia 2030 sekä sitä toimeenpaneva Lukutaito-ohjelma muodostavat keskeisen kansallisen viitekehyksen lukutaitotyön vahvistamiselle. Tässä lausunnossa tarkastellaan Lukutaito-ohjelman toimintaa ja vaikutuksia kaudella 2022–2026 sekä arvioidaan keskeisiä kehittämistarpeita ja suuntaviivoja vuosille 2027–2030.

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Lausunto
9.6.2026
OPH-4404-2026

Lukutaito-ohjelman toiminta 2022–2026

Lukutaito-ohjelma on Opetushallituksessa toimiva kansallinen kehittämisohjelma. Lukutaito-ohjelmassa työskentelevä neljästä asiantuntijasta muodostuva ryhmä vastaa kansallisen lukutaitostrategian toimeenpanosta yhteistyössä sidosryhmien kanssa. Ohjelman tavoitteena on edistää lukutaitoa ja lukemista kaikissa ikäryhmissä sekä rakentaa pysyviä, rakenteellisia toimintatapoja lukutaitotyöhön yhteiskunnan eri sektoreilla.

Toiminta on rakentunut kaksikielisesti osaohjelmien kautta, jotka kohdentuvat keskeisiin lukutaitotyön toimintaympäristöihin. **Lukeva kunta -osaohjelmassa** on tuettu kuntia lukutaitotyön strategisessa kehittämisessä. Käytännössä tämä on tarkoittanut esimerkiksi kunnan omaan lukutaitostrategiaan tai toimenpideohjelmaan tähtäävää kehittämistyötä, monialaisten työryhmien perustamista sekä kirjastojen, opetustoimen ja muiden palvelujen yhteistyön vahvistamista. Kunnille on tarjottu tukea valtionavustusten, ohjauksen ja yhteisten työkalujen avulla.

Lukeva koulu -osaohjelma on kohdistunut perusopetukseen ja keskittynyt lukutaitotyön tuomiseen osaksi koko koulun toimintakulttuuria. Käytännön tasolla tämä on tarkoittanut esimerkiksi säännöllisten lukutuntien tai "koko koulu lukee" -hetkien käyttöönottoa, lukukampanjoiden ja lukuhaasteiden rakentamista osaksi koulun vuosikelloa sekä lukemisen näkyväksi tekemistä oppimisympäristöissä. Lisäksi on vahvistettu opettajien välistä yhteistyötä ja kirjastoyhteistyötä sekä tuettu opetussuunnitelman mukaista monilukutaidon kehittämistä, tiedonalakohtaisia lukutaitoja, kriittistä lukutaitoa, medialukutaitoa sekä suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärään suunnattujen lisätuntien tukimateriaalien tuotantoa.

Lukeva varhaiskasvatus -osaohjelmassa on puolestaan vahvistettu varhaisia lukutaitovalmiuksia ja lukemista tukevaa toimintakulttuuria. Konkreettisesti tämä on näkynyt esimerkiksi lukemisen lisäämisenä arjen tilanteissa, lapsille suunnattujen lukemista tukevien ympäristöjen, kuten eteiskirjastojen, kehittämisenä sekä henkilöstön osaamisen vahvistamisena. Huoltajayhteistyötä on lisätty esimerkiksi tarjoamalla tietoa lukemisen merkityksestä ja tukemalla perhelukemista.

Toisen asteen osalta on tunnistettu selkeä kehittämistarve, johon **Lukeva toinen aste -osaohjelma** vastaa. Vuonna 2026 on aloitettu toiminnan pilottivuosi, jossa on kartoitettu

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Lausunto
9.6.2026
OPH-4404-2026

toiminnan nykytilaa sekä suunniteltu ja kehitetty tulevaa toimintaa tukevia rakenteita ja materiaaleja.

Keskeisiä toimenpiteitä ovat olleet

- osaohjelmien koordinointi: tiedottaminen, koulutus- ja webinaaritoiminta, pedagogisten materiaalien ja tutkimusperustaisten kartoitustyökalujen kehittäminen Lukeva koulu- ja Lukeva varhaiskasvatus -ohjelmiin (Niilo Mäki Instituutti)
- kuntien tukeminen paikallisten lukutaitostrategioiden ja -suunnitelmien laatimisessa ja toimeenpanossa valtionavustuksin sekä tutkimus- ja tietoperustaisella ohjauksella
- valtakunnallisen lukutaitoverkoston perustaminen ja erityisesti kirjastoyhteistyön vahvistaminen osana oppilaitosten lukutaitotyötä
- valtakunnalliseen viestintään ja kampanjoihin osallistuminen lukemisen edistämiseksi

Lukutaito-ohjelman rahoitus on ollut melko rajallinen suhteessa lukutaitostrategian tavoitteisiin. Vuosittain tarkistettava määräaikainen rahoitus on ollut noin 1–1,5 miljoonaa euroa. Lukutaito-ohjelman valtionavustuksia haetaan määrällisesti noin neljä kertaa enemmän kuin on mahdollista hakijoille avustusta myöntää. Hakijoiden määrä on kasvanut vuosi vuodelta, vaikka omarahoitusosuutta on nostettu haku kerrallaan. Vuoden 2026 valtionavustushaussa omarahoitusosuus oli jo 25 % ja hakijoita ennätysmäärä. Tämä kertoo mahdollisesti siitä, miten erityisesti kunnissa on tiedostettu lukutaidon merkitys kaikkien kuntalaisten hyvinvoinnin, oppimisen, osallisuuden ja työllistymisen perusedellytyksenä. Vuonna 2026 julkaistaan lukutaitostrategian tilannekatsaus sekä seurantatutkimuksen tuloksia Lukutaito-ohjelman jakamista valtionavustuksista ja niiden vaikutuksista (Ks. Liite 1: Rahoitus ja valtionavustukset).

Toiminnan tuloksia

Lukutaito-ohjelman vaikutusten ja mahdollisen vaikuttavuuden tarkastelu perustuu tässä vaiheessa useisiin rinnakkaisiin tietolähteisiin: osaohjelmakohtaisiin kyselyihin, käynnissä olevaan Turun yliopiston seurantatutkimukseen valtionavustushankkeista sekä Niilo Mäki Instituutin kanssa kehitettyihin tutkimuspohjaisiin kartoitus- ja arviointityökaluihin. Seurantatieto on tässä vaiheessa osin alustavaa, mutta muodostaa jo kohtuullisen yhtenäisen tilannekuvan ohjelmatoiminnan suunnasta ja tuloksista.

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Lausunto
9.6.2026
OPH-4404-2026

Valtionavustushankkeet ja Lukeva kunta -toiminta

Lukutaito-ohjelman valtionavustustoiminnan vaikuttavuutta arvioidaan parhaillaan Turun yliopistossa toteutettavassa seurantatutkimuksessa (vastaava tutkija professori Johanna Kaakinen). Tutkimuksessa on tähän mennessä analysoitu kaikki vuosina 2020–2025 rahoitetut hankkeet (yhteensä noin 6 miljoonaa euroa) sekä toteutettu laaja haastatteluaineisto hankkeiden koordinaattoreille ja toteuttajille.

Tutkimuksen ja hankeaineiston perusteella voidaan todeta, että Lukutaito-ohjelma on edistänyt erityisesti rakenteellisen tason muutosta kunnissa. Lukutaitotyö on monin paikoin siirtynyt yksittäisistä projekteista kohti strategista kehittämistä, jossa toiminta kytkeytyy kunnan johtamiseen, suunnitteluun ja eri toimialojen yhteistyöhön. Samalla on syntynyt pysyviä rakenteita, kuten lukutaitoverkostoja, vastuutahoja ja yhteistyömalleja kirjastojen ja kasvatuksen ja opetuksen välillä.

Vaikutukset näkyvät myös käytännön toiminnassa. Hankkeiden perusteella lukeminen on lisääntynyt erityisesti lasten ja nuorten keskuudessa, ja lukemisesta on tullut aiempaa systemaattisempi osa arkea esimerkiksi kouluissa ja varhaiskasvatuksessa. Myönteisiä vaikutuksia on havaittu myös perheiden lukemiskäyttäytymisessä sekä kirjastopalvelujen käytössä.

Vaikuttavuuden arviointia rajoittaa kuitenkin se, että pitkäaikaisia vaikutuksia lukutaitoon ei vielä voida osoittaa, ja käytettävissä oleva tieto perustuu suurelta osin toimijoiden kokemuksiin. Tämä korostaa systemaattisen kansallisen seurantajärjestelmän tarvetta. Tutkimushanke jatkuu edelleen.

Lukeva koulu

Lukeva koulu -osaohjelman vaikuttavuutta on arvioitu sekä ohjelmakohtaisella kyselyllä (N=99) että Niilo Mäki Instituutin kanssa kehitetyllä tutkimuspohjaisella kartoitustyökalulla, johon saatiin vuoden 2025 lopussa 1385 vastausta sadasta koulusta. Osaohjelmakyselyn perusteella lukemiseen käytetty aika on lisääntynyt kouluissa, ja lukeminen on tullut aiempaa näkyvämmäksi osaksi koulupäivää. Lukutaitotyö on myös muuttunut suunnitelmallisemmaksi ja opettajien ymmärrys lukutaidon merkityksestä on vahvistunut. Kyselyssä kuvataan konkreettisina muutoksina esimerkiksi säännölliset lukutuokiot, koko koulun yhteiset lukemisen hetket sekä lukukampanjoiden vakiintuminen osaksi koulun toimintaa.

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Lausunto
9.6.2026
OPH-4404-2026

Niilo Mäki Instituutin kartoituksen perusteella lukutaitotyö on jo monin paikoin osa koulujen arkea, mutta se perustuu edelleen osin yksittäisiin pedagogisiin käytäntöihin eikä aina koko koulun yhteiseen toimintakulttuuriin. Lukemisen opetus keskittyy usein perinteisiin menetelmiin, kun taas monilukutaitoon, digitaalisiin ympäristöihin ja oppiainerajat ylittävään työskentelyyn liittyvät käytännöt ovat vielä harvinaisempia. Lisäksi erityisesti monikielisten oppilaiden huomiointi ja esimerkiksi huoltaja-, kirjasto- ja kulttuurialayhteistyö ovat alueita, joissa on selviä kehittämistarpeita.

Kokonaisuutena arvioiden Lukeva koulu -toiminta on vahvistanut lukemisen asemaa koulussa ja lisännyt systemaattisuutta, mutta vaikuttavuuden syventäminen edellyttää rakenteiden vahvistamista sekä pedagogisen kehittämisen laajentamista monilukutaitoon ja erilaisiin oppijoihin.

Lukeva varhaiskasvatus

Lukeva varhaiskasvatus -osaohjelman vaikuttavuutta on tarkasteltu osaohjelmakyselyllä (N=49) sekä Niilo Mäki Instituutin kartoitustyökalun avulla (390 vastausta 103 yksiköstä). Osaohjelmakysely osoittaa myönteisiä muutoksen varhaiskasvatuksen arjessa: lukeminen on osin lisääntynyt ja siirtynyt satunnaisesta toiminnasta systemaattiseksi osaksi pedagogiikkaa. Henkilöstön osaaminen varhaisten lukutaitovalmiuksien tukemisessa on vahvistunut, ja lukemista tukevia ympäristöjä, kuten eteiskirjastoja, on kehitetty. Myös huoltajayhteistyö on lisääntynyt.

Niilo Mäki Instituutin aineiston perusteella lukutaitotyö on vakiintunut osaksi varhaiskasvatuksen toimintaa, mutta painottuu vahvasti lukemiseen. Lasten oma tekstien tuottaminen, luovat menetelmät ja digitaalisten välineiden pedagoginen käyttö ovat vähemmän kehittyneitä osa-alueita. Myös monikielisyyden huomioinnissa on merkittäviä puutteita, mikä heijastuu yhdenvertaisuuden näkökulmasta keskeisenä kehittämishaasteena.

Vaikuttavuuden kannalta keskeinen havainto on, että varhaiskasvatuksessa on onnistuttu luomaan perusta lukutaitotyölle, mutta toiminnan monipuolistaminen ja yhteistyön vahvistaminen ovat seuraavan vaiheen keskeisiä tavoitteita.

Lukeva toinen aste

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Lausunto
9.6.2026
OPH-4404-2026

Toisen asteen osalta vaikuttavuustieto perustuu vielä valmisteluvaiheen kyselyyn (N=147), joka kartoitti lukutaitotyön tilannetta ja tarpeita oppilaitoksissa ja kirjastoissa. Kyselyn perusteella lukutaitotyö toisella asteella on hajanaista ja usein projektiluonteista. Opiskelijoiden lukutaidon taso vaihtelee merkittävästi, ja osa ei saavuta riittävää toiminnallista lukutaitoa, mikä heijastuu oppimiseen kaikissa oppiaineissa. Samanaikaisesti lukumotivaatio on monin paikoin heikentynyt, eikä lukemista tukeva toimintakulttuuri ole systemaattisesti rakentunut.

Kysely tuo esiin selkeät kehittämistarpeet: lukutaitotyöhön tarvitaan yhtenäisiä rakenteita, vahvempaa johtamista ja opettajien osaamisen systemaattista kehittämistä. Toimijoiden näkemyksen mukaan erityisen tärkeää on tarjota konkreettisia, helposti käyttöönotettavia malleja ja materiaaleja sekä vahvistaa kirjastoyhteistyötä ja verkostomaista toimintaa.

Toisen asteen osalta voidaan todeta, että Lukutaito-ohjelman vaikutus näkyy toistaiseksi ennen kaikkea tarpeiden tunnistamisena ja toiminnan valmisteluna, mutta varsinainen vaikuttavuus rakentuu vasta ohjelman käynnistyessä valtakunnallisesti vuodesta 2027 alkaen.

Lukutaitostrategian toimeenpano muilla tahoilla lyhyesti

Lukutaito-ohjelma on toiminut myös yhteistyössä laajemman toimijajoukon kanssa sekä koonnut Lukutaitoverkostoa ja tietoa lukutaitotoimista eri sektoreilla lukutaitostrategian toimeenpanossa. Lukutaitotyötä tekeviä tahoja on virastotahojen ja kirjastojen lisäksi kymmeniä kolmannen sektorin toimijoita sekä suuria lukutaidon kulttuurihankkeiden rahoittajia.

Koulutusjärjestelmässä on vahvistettu monilukutaitoa ja kielitietoisuutta tukemalla opetussuunnitelmien toteuttamista eri koulutusasteilla tukimateriaalien ja koulutusten avulla sekä perusopetuksen ja lukion tuen uudistuksessa (opetuskielen tukiopetus) ja perusopetuksen S2-osauudistuksessa.

Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti perustaitojen eli luku-, kirjoitus- ja laskutaitojen oppimisen tueksi on lisätty perusopetuksen vähimmäistuntimäärään kolme vuosiviikkotuntia. Luku- ja kirjoitustaitojen kehittyminen on tärkeää kaiken oppimisen kannalta. Äidinkielen ja kirjallisuuden lisätunnit tukevat siis kaikkien oppiaineiden opiskelua ja oppimista samalla tavalla kuin opetuksen kielitietoisuus ja laaja-alaisen

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Lausunto
9.6.2026
OPH-4404-2026

osaamisen osa-alue monilukutaito. Tuntilisäys mahdollistaa siis kouluille käyttää opetuksessa enemmän aikaa asioiden syvällisempään oppimiseen. Tuntilisäys koskee äidinkielessä ja kirjallisuudessa kaikkia oppimääriä (suomen/ruotsin kieli ja kirjallisuus sekä suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimääriä sekä saamen, romanin ja viittomakielen oppimääriä). Perusopetuksen tuntijakoasetukseen ja perusopetusasetukseen tehdyt muutokset tulivat voimaan 1.8.2025 ja niiden perusteella on lisätty äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineeseen 1 vuosiviikkotunti vuosiluokalle 1 tai 2 ja 1 vuosiviikkotunti vuosiluokalle 3, 4, 5 tai 6. Lisäksi matematiikkaan on lisätty 1 vuosiviikkotunti vuosiluokalle 1 tai 2. Perusopetukseen lisättävien vuosiviikkotuntien sijoittamisesta tietylle vuosiluokalle on päätetty paikallisesti. Paikallisen tuntijaon muuttamisen lisäksi on voitu tehdä muutoksia myös paikallisiin oppiaineiden opetussuunnitelmiin. Opetussuunnitelman perusteisiin ei lisätty tavoitteita tai sisältöjä äidinkieleen ja kirjallisuuteen eikä matematiikkaan.

Medialukutaitoa on edistänyt Taide- ja kulttuurivirasto, ja tänä vuonna on juuri julkaistu Kansallisten medialukutaidon ja mediakasvatuksen linjaukset (Kansalliset medialukutaidon ja mediakasvatuksen linjaukset). Työ jatkuu toimenpideohjelman laatimisella. Varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä vapaan sivistystyön digitalisaation viitekehystyössä (OPH) on edistetty digitaalista lukutaitoa, esimerkiksi tekoälylukutaitoa ja kriittistä lukutaitoa osana monilukutaitoa erilaisin materiaalein ja koulutuksin (esim. Tekoäly ja muuttuva lukutaito | Opetushallitus). Lukutaito-ohjelma on toiminut molemmissa yhteistyössä.

Yleiset kirjastot ovat keskeinen lukutaitotyön lakisääteinen toimija, ja niiden rooli on vahvistunut yhteistyössä kuntien, oppilaitosten ja varhaiskasvatuksen kanssa.

Kolmannen sektorin toimijat ja erilaiset kampanjat ovat puolestaan lisänneet lukemisen näkyvyyttä ja tarjonneet mahdollisuuksia osallistua lukutaitotyöhön myös koulutusjärjestelmän ulkopuolella. Eri säätiöiden ja rahoittajien kansalliset suurhankkeet ovat mahdollistaneet kirjalahjoituksia ja erilaisia koulutuksia erityisesti peruskouluun (mm. Lukulahja lapselle, Selkopolku, Kirsi Kunnas 100 vuotta, Lukuboost).

Kansallisesti voidaan todeta, että lukutaitostrategian tavoitteista edistystä on tapahtunut esimerkiksi eri tahojen yhteistyön vahvistumisessa (kirjastot, kasvatus ja koulutus sekä kolmas ja yksityinen sektori) ja lukutaitotyön näkyvyyden kasvussa. Kirjastojen kävijä- ja lainausmäärät ovat jatkuvasti kasvaneet. Lisäksi monenlaisten lukijoiden huomioimista ja lukemisen saavutettavuuden merkitystä on korostettu.

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Lausunto
9.6.2026
OPH-4404-2026

Keskeiset tunnistetut kehittämistarpeet

Merkittävin haaste liittyy toiminnan hajanaisuuteen ja hankepohjaisuuteen. Vaikka valtionavustushankkeet ovat tuottaneet toimivia käytäntöjä, niiden juurtuminen ei ole kaikissa kunnissa varmaa ilman pysyvää rahoitusta ja selkeitä rakenteita. Toiminta on osin riippuvaista yksittäisten toimijoiden aktiivisuudesta, mikä heikentää yhdenvertaisuutta. Niin ikään koko Lukutaito-ohjelman rahoitus on tarkistettu vuosittain ja ollut vaihteleva. Tämä on haastanut henkilöstön sitoutumista sekä toiminnan systemaattista suunnittelua ja toteuttamista.

Toinen keskeinen haaste liittyy kohderyhmiin. Lukutaitotyö on painottunut vahvasti lapsiin ja nuoriin, kun taas aikuisten lukutaito, työikäisen väestön osaaminen sekä jatkuvan oppimisen näkökulma ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Samoin monikielisten ja heikosti lukevien ryhmien tavoittaminen on epätasaista.

Kolmas haaste koskee koko lukutaitokentän verrattaista hajanaisuutta ja siten kansallista vaikuttavuuden seurantaa. Yhtenäisen ohjaustahon, tavoitteiden ja mittareiden puute vaikeuttaa sekä kansallisen tason ohjausta että paikallista kehittämistä. Ilman seurantatietoa on vaikea arvioida, mitkä toimenpiteet ovat vaikuttavimpia ja miten niitä tulisi kohdentaa.

Lisäksi osaamiseen ja resursointiin liittyvät kysymykset korostuvat erityisesti koulutussektorilla. Täydennyskoulutusrahoitus on päättynyt. Opettajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamisen vahvistaminen sekä riittävien ajallisten resurssien turvaaminen ovat keskeisiä edellytyksiä lukutaitotyön vakiintumiselle. Kehittämistarpeet kohdistuvat edelleen lukutaitotyöhön toisen asteen koulutuksessa, aikuisten lukutaitoon sekä monikielisyyden ja kriittisen lukutaidon vahvistamiseen. Lisäksi tutkimustietoa lukutaitotyön vaikuttavuudesta ja hyvistä käytänteistä tarvitaan lisää.

Lukutaito-ohjelman toiminta 2027–2030

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Lausunto
9.6.2026
OPH-4404-2026

Seuraavalla kehyskaudella Lukutaito-ohjelman keskeinen tavoite on edelleen tukea siirtymistä pitkäjänteisiin lukutaitotyön rakenteisiin eri toimintaympäristöissä. Lukutaitotyö kytketään nykyistä vahvemmin kuntien strategiseen johtamiseen sekä varhaiskasvatuksen, koulujen ja oppilaitosten jokapäiväiseen toimintaan. Samalla vahvistetaan toiminnan yhdenvertaisuutta ja laajennetaan kohderyhmiä esimerkiksi monikielisiin perheisiin ja aikuisiin (lukevan aikuisen esimerkki) sekä vahvistetaan yhteistyötä ja erilaisia toimintamalleja eri palvelujen kanssa kuten esimerkiksi kotoutumispalvelut, työllistymispalvelut, nuorisopalvelut sekä harrastustoiminta.

Lukeva kunta -toiminnassa painopiste on lukutaitotyön organisoinnin selkeyttämisessä. Tavoitteena on, että kunnissa otetaan käyttöön yhteisempiä malleja lukutaitostrategioille, määritellään ikäryhmäkohtaisia tavoitteita ja vahvistetaan monialaista yhteistyötä. Toimintaa laajennetaan lapsista ja nuorista myös aikuisväestöön, ja sitä tuetaan pysyvämmällä valtionavustusmallilla sekä yhteisillä mittareilla ja kansallisella seurannalla.

Lukeva koulu -toiminnassa keskeiseksi nousee lukutaitotyön juurruttaminen koko koulun toimintakulttuuriin. Tavoitteena on, että lukeminen ja monilukutaito näkyvät systemaattisesti kaikessa opetuksessa ja kaikissa oppiaineissa. Tätä tuetaan vahvistamalla koulun johdon roolia, opettajien täydennyskoulutusta sekä rakenteellista kirjastoyhteistyötä. Erityistä huomiota kiinnitetään heikosti lukevien oppilaiden tukeen, monikielisyyteen ja monilukutaidon pedagogiikkaan.

Lukeva varhaiskasvatus -toiminnassa keskeisiä toimenpiteitä ovat henkilöstön osaamisen vahvistaminen, johdon sitouttaminen sekä lukemista tukevien käytäntöjen ja lukutaitovalmiuksien yhdenvertainen tukeminen, kuten eteiskirjastojen, laajentaminen valtakunnallisesti. Lisäksi vahvistetaan monikielisyyden huomiointia ja systematisoidaan huoltajayhteistyötä.

Lukeva toinen aste -toiminta käynnistyy valtakunnallisesti uudella kaudella. Tavoitteena on rakentaa oppilaitoksiin yhtenäiset rakenteet lukutaitotyölle. Käytännössä käyttöön otetaan valmiita suunnitelmapohjia, vuosikelloja ja materiaaleja, jotka tukevat lukutaitotyötä kaikissa oppiaineissa. Erityisenä painopisteenä ovat heikosti lukevat opiskelijat, monikielisyys sekä kriittinen lukutaito. Samalla vahvistetaan oppilaitosten ja kirjastojen välistä yhteistyötä.

Kaikkia osaohjelmia yhdistää tarve vahvistaa johtamista, rakenteita ja seurantaa. Tavoitteena on, että lukutaitotyö on pysyvä osa perustoimintaa eikä erillinen

kehittämistoimi. Tätä tukevat kansalliset toimet, kuten yhteisten mittareiden kehittäminen, tutkimustiedon hyödyntäminen sekä Lukutaito-ohjelman koordinaatiotehtävän vahvistaminen.

Edellytykset tulevaan

Lukutaito-ohjelma on kaudella 2022–2026 onnistunut luomaan perustan kansalliselle lukutaitotyölle ja aloittanut lukutaitotyön pitkäjänteisen kehittämistyön ja rakenteellisen muutoksen erityisesti kuntatasolla, kasvatus- ja koulutussektorilla ja kirjastoyhteistyössä. Toiminta on lisännyt lukemista, vahvistanut sidosryhmäyhteistyötä ja tuonut lukutaitotyöhön uusia, toimivia käytäntöjä. Samalla toiminta on osoittanut, että kokonaisuudessaan lukutaitostrategian laajojen, koko yhteiskuntaa koskevien tavoitteiden saavuttaminen edellyttää nykyistä vahvempaa kansallista ohjausta, pitkäjänteistä rahoitusta ja systemaattista seurantaa.

Jotta em. tavoitteisiin päästään, tulevalle kehyskaudelle eli lukutaitostrategian viimeisiksi vuosiksi tarvitaan **ensinnäkin** eri sektoreiden lukutaitotyölle kansallinen rakenne, joka yhdistää eri rahoituskanavat, selkeyttää vastuut ja mahdollistaa systemaattisen seurannan. Tällä vältetään myös päällekkäistä työtä. On silti tärkeää, että lukutaitotyön koordinointi on jatkossakin organisaatiossa, jolla on mahdollista jakaa vuosittain valtionavustuksia ja jossa toimintaa pystytään edelleenkin kiinnittämään mahdollisimman saumattomasti kasvatukseen ja koulutukseen, missä merkittävä osa lukutaidon edistämistyöstä tapahtuu ja missä se luontevasti kiinnittyy opetussuunnitelmien ja tutkinnon perusteisiin sekä niiden kehittämiseen.

Toiseksi Lukutaito-ohjelma (OPH) tarvitsee pysyvän tai ainakin pidemmän aikavälin vähintään 1,5 miljoonan vuosittaisen rahoitusmallin osana tätä kansallista rakennetta, jotta työ olisi pitkäjänteistä, vaikuttavaa ja tarpeeksi kattavaa eri ikäryhmissä. **Kolmanneksi** on tärkeää kohdentaa lukutaitotyö strategiakauden viimeisinä vuosina sellaisiin ryhmiin ja teemoihin, jotka ovat nousseet eri selvityksissä ja seurantatutkimuksessa esille ja kehitettäviksi osa-alueiksi. Tällaisia kohderyhmiä ovat erityisesti heikosti lukevat, monikieliset ryhmät ja aikuiset. Kehitettäviä osa-alueita ovat ainakin kielitietoisuus kaikessa kasvatuksessa ja koulutuksessa, kriittinen lukutaito sekä

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Lausunto
9.6.2026
OPH-4404-2026

lukevan toimintakulttuurin pitkäjänteinen rakentaminen osaksi perustoimintaa esimerkiksi kasvatuksessa, koulutuksessa ja kuntien tavoitteissa.

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Lausunto
9.6.2026
OPH-4404-2026

Liite 1:

Vuosi	**HTV (toteutunut)**	**Määräraha**	**Valtionavustukset** (keskimäärin vain neljännes-viidennes hakijoista voi saada myönteisen päätöksen)
2022	Kevät 3 Syksy 1,5	Ns. joululahjarahasta 2021 talousarviossa yhteensä 1 500 000 euroa. 29.01.02.7.01. Kansallisen lukutaitostrategian toimeenpano ja eri ohjelmien johtaminen sekä Lukeva varhaiskasvatusohjelmapilotti (KPY) 200 000 € 29.01.02.7.02. Lasten lukuharrastuksen tukeminen (KPY) 50 000 € 29.01.02.7.04. Lukutaidon arviointityökalujen kehittäminen ja soveltaminen (KPY) 130 000 € (jaettu 2023) 29.01.02.7.05. Lukeva kunta -verkoston jatkaminen ja uusien kuntien sitouttaminen lukutaitotyöhön (KPY) 1 000 000 €	Lukeva kunta -verkostot 1 000 000 € (6 rahoitettua Lukeva kunta -verkostoa) Lasten lukuharrastuksen tukemiseen 50 000 € Tukimateriaalit heikosti lukevien lasten, nuorten ja aikuisten tukemiseksi 120 000 € (7 hanketta) Yhteensä 1 120 000 € (haettu määrä yhteensä 1 480 000 €)

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Lausunto
9.6.2026
OPH-4404-2026

2023	Kevät 2 Syksy 2,5	29.01.02.08. Luku- ja kirjoitustaidon parantamista edistävät toimenpiteet (EK) (enintään) 1 500 000 €	Lukutaidon arviointityökalujen kehittäminen ja soveltaminen 130 000 € Valtion erityisavustus luku- ja kirjoitustaidon parantamista edistäviin toimenpiteisiin 800 000 € Kansallisen lukutaitostrategian edistämiseen 110 000 € (joukossa yhteensä 15 Lukeva kunta hanketta)
			Yhteensä: n. 1 140 000 € (haettu määrä yhteensä 7 870 000 €)
2024	Kevät 4 Syksy 3	29.01.02.08. Luku- ja kirjoitustaidon parantamista edistävät toimenpiteet (EK) (enintään) 800 000 € Käytetään kansallisen lukutaitostrategian toimeenpanon edistämiseen Lukutaito-ohjelmassa sekä toimeenpanoa edistäviin valtionavustuksiin.	Kansallisen lukutaitostrategian toimeenpanon edistämiseen Teema 1: Kunnan lukutaitostrategian tai lukutaidon toimenpideohjelman luominen tai täytäntöönpano 11 Lukeva kunta -hanketta rahoitettu Teema 2: Olemassa olevan toimintamallin kehittäminen ja jalkauttaminen (enintään 100 000 €) 2 hanketta rahoitettu Yhteensä 700 000 € (haettu määrä yhteensä 4 480 000 €)

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Lausunto
9.6.2026
OPH-4404-2026

2025	4	29.01.02.08. Luku- ja kirjoitustaidon parantamista edistävät toimenpiteet (enintään) 1 000 000 € Käytetään kansallisen lukutaitostrategian toimeenpanon edistämiseen Lukutaito-ohjelmassa sekä toimeenpanoa edistäviin valtionavustuksiin.	Kansallisen lukutaitostrategian toimeenpanon edistämiseen Teema 1: Kunnan lukutaitostrategian tai lukutaidon toimenpideohjelman luominen tai täytäntöönpano 16 Lukeva kunta -hanketta rahoitettu Teema 2 (enintään 100 000 €): Olemassa olevan toimintamallin kehittäminen ja jalkauttaminen 3 hanketta rahoitettu Yhteensä 600 000 € (haettu määrä yhteensä 3 000 000 €)
2026	3	29.01.31.40.2 Luku- ja kirjoitustaidon parantamista edistävät toimenpiteet (enintään) 1 500 000 € Käytetään kansallisen lukutaitostrategian toimeenpanon edistämiseen Lukutaito-ohjelmassa sekä toimeenpanoa edistäviin valtionavustuksiin.	Kansallisen lukutaitostrategian toimeenpanon edistämiseen (haku avautuu maaliskuussa) Teema 1: Kunnan lukutaitostrategian tai lukutaidon toimenpideohjelman luominen tai täytäntöönpano 18 Lukeva kunta -hanketta rahoitettu Teema 2: Olemassa olevan toimintamallin kehittäminen ja jalkauttaminen: 3 hanketta rahoitettu Yhteensä 999 997 € (haettu määrä 4 012 000 €)

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Lausunto
9.6.2026
OPH-4404-2026

Johtaja	Kurt Torsell
Yksikön päällikkö	Timo Sinivuori

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Opetushallituksen asianhallintajärjestelmässä.

Opetushallitus
Hakaniemenranta 6, PL 380, 00531 Helsinki
+358 29 533 1000, kirjaamo@oph.fi
www.oph.fi, Y-tunnus: 2769790-1